

GRUPUL HORTICOL „ROSA RUGOSA“ ÎN LUMEA MINUNATA A FLORILOR

EMILIAN ȚOPA

Cu toate că *Rosa rugosa*, din subgenul *Eurosa*, secția *Cassiorhodon* (*Cinnamomeae*), este cultivată în Extremul orient de un mileniu, istoricul, taxonomia, sinecologia, microbiocenozele, teratologia, fenologia, variabilitatea și utilitatea ei, nu sînt încă în întregime cunoscute și interpretate.

Acest arbust a fost descris, de cel mai apropiat și devotat urmaș a lui *Linné*, botanistul suedez *Carl Pehr Thunberg* (1743—1828), în *Flora Japoniei* (1784), iar între anii 1785—1845, a fost introdus în unele grădini botanice din Europa și S.U.A.

Chinezii și japonezii, o cultivă de peste 1000 de ani, în scopuri alimentare și peisajere. În China, cunoscută sub numele de „meikuei“, o regăsim în picturi efectuate prin secolul al V-lea. În literatura și poezia niponă, ea e pomenită de o mie de ani și mai bine.

Primul hibrid natural, *R. x kamtschatica* (Vent.) Hultén, rezultat din încrucișarea lui *R. dahurica* cu *R. rugosa*, a fost semnalat în 1800. *R. x iwari* (*R. rugosa x multiflora*), a fost creat, în 1830, de către horticultorii japonezi.

Din inițiativa lui *Helmer Helgren*, rectorul Școlii de Agricultură din *Norrköping* (Suedia), între anii 1965—1970, s-a amenajat un rozariu, cu sortimente vechi și rezistente la boli și intemperii din grupul horticol de *R. rugosa*, Ghidul tipărit cu descrierea lor amplă se poate obține la cerere (*G. Krüssmann, Rosen, Rosen, Rosen, 1974*).

Strămoșul lui *R. rugosa*, cunoscut sub numele de *R. chanwangensis* descoperit în anul 1938, la *Chanwang*, în provincia *Schantung* din China, a apărut la începutul miocenului, acum 15 milioane de ani.

Specia tipică de *R. rugosa*, are frunze sbîrcite, ghimpi erecti, acoperiți cu aculi și peri; inflorescențe cu 1—5 flori, de 8—9 cm diametru, roșii sau roșu închis ori albe; receptacolul globulos, pulpa miezoasă, nucule fără peri; garnitura cromozomicală $2n=14$.

În stare spontană, o găsim în dune și lunci, pe sol aluvional, nisipos-sărătuos. În cultură crește aproape în orice sol, suportă înghețuri de -30° — -35°C , rezistă la fâinare (*Sphaeroteca pannosa*), rugină (*Phragmidium disciforme*) și pete negre (*Diplocarpon rosae*).

Cît privește *Trichotecium candidum*, cunoscut saprofit, semnalat de *Al. Negru* și *Sphacelium rosarum*, cu atac foarte slab, observat de *Valeria Barbu*, de pe *R. rugosa*, ele sînt micromicete tolerante, ce nu impun măsuri speciale de combatere.

În toiul antezei, florile de *R. rugosa*, sînt vizitate de albine (*Apis mellifica*), viespe (*Rhodites rosae*), ilene (*Cetonia aurata*), lăcuste (*Ephippigera sphippigera*, *Phaneroptera falcata*), buburuzele (*Coccinella bipunctata*, *C. septempunctata*) etc. Albinele și ilenele, după cum știm sînt preocupate de polenizarea florilor, buburuzele trec ca prădătoare și numai viespele cu lăcustele sînt dăunătoare pentru acest trandafir japonez.

Totuși, această entomofaună, împreună cu micromicetele menționate mai sus, contribuie la perturbarea metabolismului și la modificarea organelor vegetative și reproductive, la indivizii de *R. rugosa*, determinînd în final anomalii destul de frecvente.

Ca abateri teratologice, după Penzing (1921), sînt citate două monstruoziități, una cu flori involte și alta cu profilație (echlastoză), cu circa 20 de flori secundare născute dintr-un mugure floral. Primul caz este foarte frecvent și apare în toate stațiunile cunoscute din România.

Abateri teratologice nesemnlate pînă astăzi, apar la sistemul foliar cu 1—11 foliole eliptice simetrice și asimetrice, cordate, subcordale sau ovate, orânduite opus, altern, verticilat, sau combinații ale acestora. În această suită de cazuri, înserări foliare apar mai ales la virful trunzelor, uneori fasciții, alteori îngemănări de 2—3 foliole.

Aceste aberații foliare, sînt întregite, prin fel de fel de inserții și combinații haotice, pe diferite porțiuni ale receptacolului fructifer și ale învelișului floral.

Frunze solitare și îngemănate, cu 1—9 foliole, ori reduse la stipele, apar înserate, în fel și chip, de-a lungul, de-a latul și de-a curmezișul receptacolului floral.

Caliciul, care în mod normal este pentamer, devine uneori tetramer, hexamer, septemer și octomer. În această metatopie, unele dintre sepale apar gemene, altele, prin chenoncloranție și calicantomie, se transformă total sau parțial în frunze sau în petale. Acest complex de îmbinări și metamorfozări, în cadrul caliciului este uneori suplimentat de cite un sistem de 1—3 frunze, cu 1—9 foliole, ori reduse la stipele, care și păstrează forma, structura și pilozitatea, sau devin piese semipetaloidale ori petaloide.

Identitatea unor astfel de piese metamorfozate se restabilește după îndurmentul, cele de origine foliară prezintă peri pe fața inferioară, iar cele provenite din sepale îi păstrează pe ambele fețe.

Abateri tot atît de frecvente apar și în alcătuirea corolei, care pe seama androceului, prezintă deseori hexamerie, septomerie, octamerie, nonamerie și decamerie, iar în cazuri izolate un spor de 25—30 de petale adesea diforme. În cadrul pseudopetaliei remarcăm deseori anterofolii sau virescențe. Filamentele staminelor care în mod frecvent sînt alburii, la unele flori, apar colorate violaceu.

Alte abateri apar, în cadrul receptacolului floral, care datorită fascinției gemene ori reducerii sale totale, din gineceul multicarpelar inferior, devine superior.

O dispută veche și importantă privitor la îndurmentul receptacolului a rămas nelămurită. După Flora Japoniei (1835—1870), elaborată de Zuccardini și Siebold, acesta este iconografiat aculeat, în timp ce floarele clasice europene îl consideră glabru. După observațiile noastre, reiese că suprafața receptacolului, în majoritatea cazurilor este glabră, alteori, la bază ori spre virf, sau în totalitatea sa, prezintă sete, printre care apare rareori cite un acul acoperit cu peri, caracteristic secției Cassiorhodon din care face parte și *R. rugosa*.

Cît privește dimensiunea pseudofructelor, care după literatura consultată este de 2—2,5 cm, în pedoclimatul României, ea, variază între 2—4 cm diametru.

Cu privire la ciclul fenologic a indivizilor de *R. rugosa* și *R. rugosa* 'Alba, de 1—21 ani vîrstă, în condițiile sinecologice a României, aceasta a oscilat, între anii 1959—1980, de la 205—230 de zile. La indivizi de 2—16 ani vîrstă, înflorirea a fost continuă, începînd din prima jumătate a lunii mai și pînă la primele înghețuri de toamnă. Puietii de un an, din sămînța semănată toamna, au avut o înflorire tardivă (august) și anemică, de 3%. Înflorirea îndelungată la exemplare vîrstnice, a impus și o coacere eşalonată a măcieșilor.

Referitor la fertilitatea florilor trebuie să remarcăm faptul că *R. rugosa f. rugosa* are grăunciorii de polen normal dezvoltati și plini de proteine, în timp ce *R. rugosa* 'Alba' rămîne cu 25—30% polen steril.

Specia tipică este răspîndită de-a lungul coastei răsăritene a Oceanului Pacific, în China de nord, Coreea, Sahalin, Ohotsk, Camceatca, Insulele Curile și Japonia.

În România, prin grădinile botanice de la Cluj-Napoca (1927), București (1928), Iași (1964), Craiova (1967), Tîrgul Mureș (1970), ca și în Arboretumul din Simeria (1961), cultura acestui arbust este de dată recentă.

În toamna anilor 1962—1964, fondul nostru forestier a obținut din R. P. Polonă 125.300 puietii, de cîte un an, care s-au introdus în cultură mare, ocupînd 500 ha.

Dintre formele horticoale deosebite din România, sînt cunoscute, *Conrad Ferdinand Mayer*, *Roseaie de l'Hay* și *Turkes Rugosa*, lansate în cultură de firmele horticoale Groza de la Războieni și Ambrosie Fischer din Aiud.

În anul 1960, prin Stațiunea experimentală, Ștefănești din Argeș, a fost adusă *R. rugosa Plena*; de la Kazanlık (Bulgaria), care s-a distribuit și extins în cultură, ocupînd 15 ha, de la care se obțin anual, petale în valoare de 1.350.000 lei.

R. rugosa în performanța ei ecologică, arealologică, hibridogenă și genetică, a dat naștere la o serie de forme, varietăți, sporturi și monstruoziități remarcabile, a căror număr se ridică la 150 de taxoni, dintre care 12% se cultivă în România. Pentru a avea o evidență asupra lor dăm în ordinea alfabetică lista cu descrierea și repartiția în România :

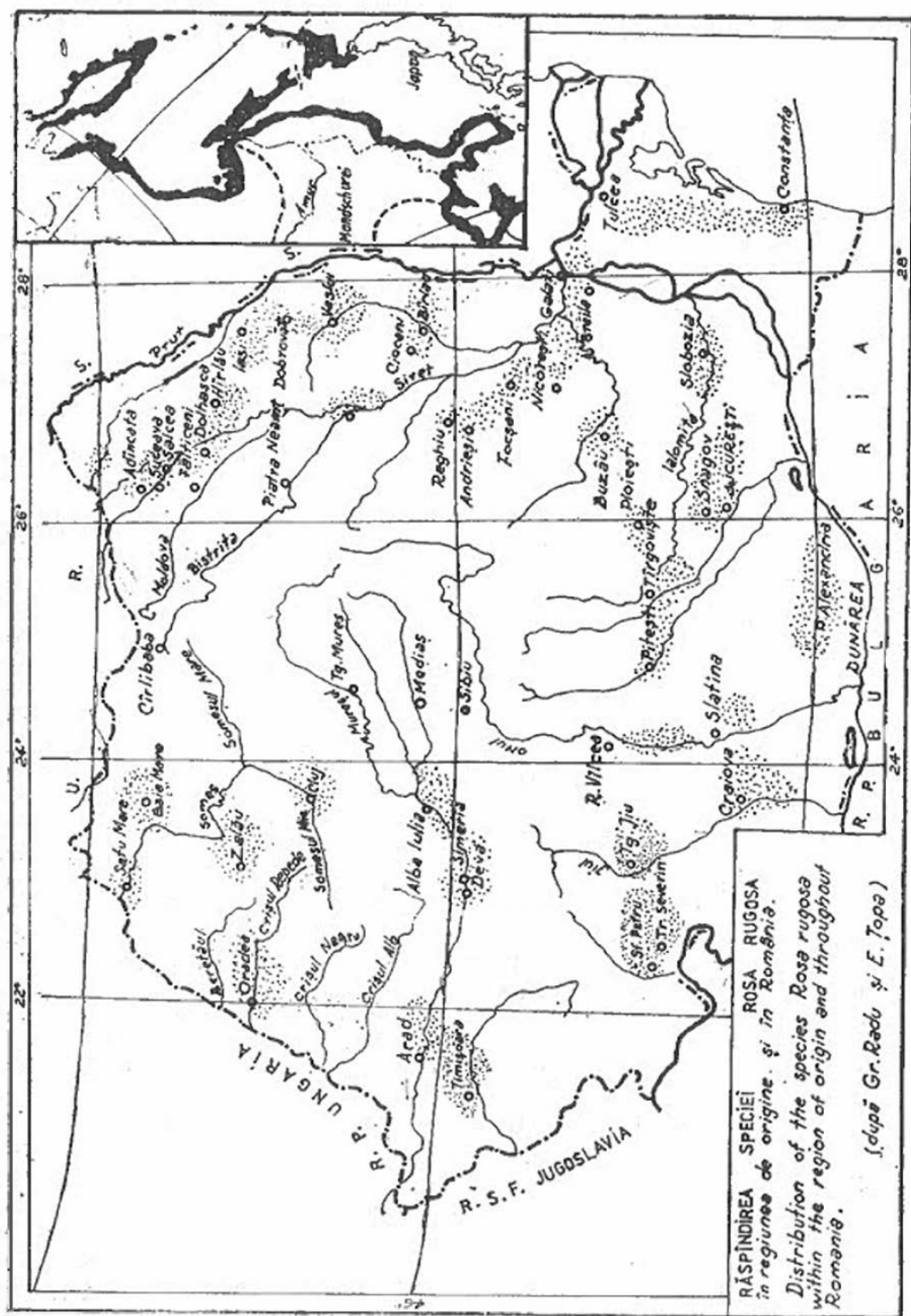
Belle Poitevine. BRUANT 1849. Arbust de 1,5 m înălțime, rezistent la îngheț; flori semiinvolte, roz-zmeurii, de 8 cm diametru, parfumate; remontante. Timișoara.

Bergers Erfolg V. BERGER 1924 (*R. rugosa* x *Richmond*). Arbust de 1,6—1,9 m înălțime rezistent la îngheț; flori simple, de un roș aprins, de 7—8 cm diametru, slab-parfumat; stamine galbene, remontante. Timișoara.

Conrad Ferdinand Mayer Dr. MÜLLER 1899 (*Gloire de Dijon* x *Dic Rohan* x *R. rugosa Germanica*). Arbust de 2,5—3 m înălțime, sensibil la îngheț; flori involte, roz argintii, parfumate, antere de un galben portocaliu, remontante. Aiud, Războieni, Timișoara, Iași.

Dr. Eckener V. BERGER (*R. rugosa* x *Golden Emblem*). Arbust de 1,3—2 m înălțime, rezistent la îngheț, flori semiinvolte, de la început galben-arămii, apoi roz spălăcit, de 9 cm diametru, parfumate; remontante. Timișoara.

Fimbriata MORLET 1891 (*R. rugosa* x *Mme Alfred Carrière*). Flori mici, semiinvolte, cu aspect de garoafă, roz trandafiriu deschis, parfumate. Timișoara.

Flamingo Howard 1956 (*R. rugosa* x *White Wings*). Arbust viguros erect, de 90 cm înălțime; flori simple, mari, remontante. Grădina botanică Iași.

Frau Dagmar Harlopp HASTRUP 1914. Sport Lafaette. Arbust de 1,4 m înălțime, sensibil la ger; flori simple, mari, roz deschis, cu miros slab de miere; antere galbene aurii. Timișoara, Cluj.

Golden Dreem C. SCHMIDT 1923 (*R. rugosa* x *Constance*). Boboc ascuțit roșu panașat; flori involte, mari, galbene, foarte parfumate, remontante. Timișoara.

Hollandica J. SPECK BOSKOOP 1888 (*Scherpe Boskoop*). Arbust viguros, erect foarte rezistent la ger; flori simple, de un roș întunecat remontante; fructe pendente, sferice, roș întunecate, glanduloase. Recomandat ca portaltui, pentru regiuni cu sol umed și nisipo-humos. Grădina botanică Iași.

Mme Georges Bruant BRUANT 1887 (*R. rugosa* x *Sombreuil*). Arbust de 1,8 m înălțime; flori semiinvolte, mari, alb catifelate, foarte parfumate; remontante. Timișoara.

Rosa x *calocarpa* (ANDRÉ) WILLMOTT 1891 (*R. rugosa* x *chinensis*). Arbust de 2—2,5 m înălțime; flori simple de 7—8 cm diametru, roș roziiu, parfumate. Snagov.

R. x kamschetica (VENT.) REGEL (*R. davurica* x *rugosa*). Hibrid natural, semnalat și descris de Ventenat, în 1800, ca specie de sine stătătoare, sub nume de *R. kamschatica*, pe care Hulten, în 1929, o recosideră ca hibrid, *R. davurica* x *rugosa*. Față de *R. rugosa*, prezintă ghimpi mai puțini; foliole alungite, pe față mai puțin sbricite; flori mici, cu pedunculii scurți; pseudofructe mici, sferice și glabre. Grădina botanică Iași, Gurahonț.

R. rugosa Alba (WARE) REHDER. Arbust de cca 1 m înălțime, rezistent la ger; flori simple, albe, parfumate; slab remontante. Iași. R. Vlcea etc.

R. rugosa Plena (Kaiserin des Nordens, Empresse of the North, Țarița Severa). Arbust de 1,5—1,7 m înălțime, rezistent la ger; flori cu 97 petale roș-zmeurii, parfumate. Băneasa, Bilcești, Constanța, Dorobanți, Eforie Nord, Fălticeni, Galați, Greaca, Iași, Miniș (AR), Oradea, Timișoara, Borsec

Rose à Parfum de l'Hay GRAVERAUX 1901 (*R. damascena* x *Gé. Jacqe-minot* x *R. rugosa*). Arbust de 1 m înălțime, rezistent la ger; flori cu 25 petale, roș-roz zmeurii, cu reflexe albăstrii, de 9—10 cm diametru, parfumate, remontante. Tincăbești.

Roseaie de l'Hay COCHET—COCHET 1901. Sport de *R. rugosa* Rosea. Arbust de 1,5 m înălțime, rezistent la ger; flori involte (30 pet.) de 8,5 cm diametru, foarte parfumate, remontante. Buzău, Cluj-Napoca Gura Humorului, Iași, Maliuc, Războieni, Solca, Suceava, Vatra Dornei

Stern von Prag V. BERGER 1924 (*R. rugosa* x *Eduard Hawley*). Arbust de 1,7 m înălțime, rezistent la ger; flori cu 105 petale, de 9 cm diametru, roș cărni întunecate, parfumate, remontante. Timișoara.

Turkes Rugosa' TURKE/TESCHENDORF 1923 (*Conrad Ferdinand Mayer* x *Mrs Aaron Ward*). Arbust de 1 m înălțime; flori semiinvolte, mari, roz pal, la bază gălbui, foarte parfumate. Aiud.

R. rugosa, cu formele ei, s-a dovedit a fi un excepțional fixator al dunelor, un ameliorator al terenurilor degradate; o nebanuită sursă de materii prime, indeosebi petale utilizate la fabricarea dulceții, lichiorurilor și la extragerea uleiului esențial (0.0042%); măcieșele folosite la prepararea supei, vinurilor

și polivitaminelor (A, B₂, C, K, P); petalele și nuculele se recomandă pentru ceai.

Apa de trandafir (Aqua Rosae Rubrae), obținută prin diluarea uleiului esențial în apă distilată, este utilizată și apreciată pentru menținerea tenului, frăgezimii pielii și ca antiseptic.

Petalele roșii (Florae Rosae Rubrae) bogate în tanin, flavone și cianină (20%), sînt utilizate sub formă de ceai în diaree, iar contra anghinei, sub formă de gargară. Petalele albe (Flores Rosae Albae) sînt recomandate ca laxative și vermifuge, la copii.

Pulberea din măcieșe, în amestec cu boia de ardei, mărește acesteia conținutul în vitamina C, mai ales iarna și la începutul primăverii, cînd funcțiunile organismului nostru se resimt slăbite.

Măcieșele pentru semincieri, polivitamină și vinuri, selecționate pe categorii, trebuie recoltate înainte de pîrgă, cînd ele capătă culoarea portocalie-roșietică și sînt încă tari.

Grădina botanică ieșeană, pentru a-și îmbina în mod corespunzător cele treisprezece secții, a se încadra în mod armonios în peisajul local și a impregna specificul regional, și-a ales ca fond de unire, grupul horticol de *Rosa rugosa*, aurul verde, atît de important din punct de vedere practic și teoretic.

THE HORTICULTURAL GROUP „ROSA RUGOSA“ WITHIN THE WONDERLING WORLD OF FLOWERS

S u m m a r y

Of the multitude of monographical studies on horticulture and dendrology, that have been published over the a centuries, many are doveted to the horticultural group of *Rosa rugosa* without having been exhausted all the problems that would affct the contenporary floriculture

After a broad introduction, the taxonomy, pedoclimate, biology, teratology, phenology, arealogy, variability and utility of the group of *Rosa rugosa* aere shovn, which in their totality bring many new data, ample suggestions and certain rectifications.